

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

HUYLU- TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no: 52955/99)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

16 Kasım 2006

İşbu karar AIHS'nin 44§2. maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup bazı şekli düzeltmelere tabi olabilir.

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan (52955/99) başvuru no'lu davanın nedeni, bu ülke vatandaşı Binali Huylu'nun (başvuran) 3 Ağustos 1999 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 34. maddesi uyarınca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (Mahkeme) yapmış olduğu başvurudur.

Başvuran, AİHM önünde Ankara Barosu avukatlarından E. Büyükçulha tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

DAVA KOŞULLARI

Başvuran, 1943 doğumlu olup Ankara'da ikamet etmektedir.

Başvuranın oğlu Engin Huylu (bundan böyle 'Engin') 11 Nisan 1996 tarihinde yakalanmış ve 21 Mayıs 1996 tarihinde yasadışı silahlı bir örgüte üye olmakla itham edilmiştir.

Başvuranın temsilcisi, 25 Eylül 1996 tarihinde, müvekkilinin üç defa ameliyat geçirdiği konusunda mahkemeyi bilgilendirmiştir.

Ankara Üniversitesi Hastanesi Dermatoloji Bölümü sorumlusu, Engin'e 7 Mart 1997 tarihinde kist ameliyatı yapıldığı bilgisini vermiştir.

Devlet Güvenlik Mahkemesi, 27 Mayıs 1997 tarihinde, Engin'i yasadışı silahlı bir örgüte üye olmak suçundan on dokuz yıl iki ay hapis ve para cezasına çarptırmıştır.

Yargıtay, 16 Mart 1998 tarihinde bu kararı bozmuştur.

Mart 1998'den itibaren şiddetli baş ağrıları çekmeye başlayan Engin'e cezaevi doktoru migren teşhisi koymuştur.

Başvurana göre, bir çok defalar Çankırı Devlet Hastanesi'ne götürülen Engin'e eşlik eden jandarmalar fiziksel ve ruhsal şiddet uygulamışlar, doktor muayenesi sırasında elleri kelepçeli olduğu halde hazır bulunmuşlardır.

DGM, 4 Ağustos 1998 tarihinde, Engin'i 18 yıl 20 gün hapis ve para cezasına çarptırmıştır.

Başvurana göre, 1998 yılından itibaren Engin artık, beslenemez, okuyamaz, ellerini kullanamaz, spor yapamaz ve düzenli yürüyüşlere katılamaz hale gelmiştir.

26 Ocak 1999 tarihinde Engin Çankırı Hastanesi'ne nakledilmiş; ancak bir doktora muayene olamadan cezaevine geri gönderilmiş ve nakli sırasında kendisine eşlik eden jandarmaların şiddetine maruz kalmıştır.

27 Ocak 1999 tarihinde Engin, yeniden Çankırı Devlet Hastanesi Nöroloji Polikliniği'ne sevk edilmiş kendisine orada ağrı kesici ilaçlar verilmiştir. Ankara Hastanesi'ne sevk talebi reddedilmiştir.

Başvuramın iddialarına göre, oğlu Engin, Şubat 1999'dan itibaren, şiddetli başağrıları nedeniyle, diğer tutukluların yardımı olmadan yatağından çıkamıyor, ayakta duramıyor ve kendi başına yürüyemiyordu. İştahı yoktu, titriyor, istifra ediyor ve şuurunu kaybediyordu.

5 Şubat 1999 günü saat 23 sularında Engin, Çankırı Devlet Hastanesi'ne acil olarak nakledilmiştir. Doktor, şuru kapalı olan Engin'e ağrı kesici ilaçlar yazmıştır. Saat bire doğru yeniden cezaevine götürülmüştür.

6 Şubat 1999 saat 2:40'ta Çankırı Devlet Hastanesi'nden bir doktor Engin'in, Ankara Hastanesi Dermatoloji Bölümü'ne acil olarak sevkini istemiştir.

Engin, aynı gün saat dörtte bir ambulans yerine tutuklu sevkiyatında kullanılan zırhlı bir araçla Ankara Devlet Hastanesi'ne sevk edilmiştir.

Ankara Hastanesi doktorlarınca hazırlanan 6 Şubat 1999 tarihli tıbbi rapora göre Engin, saat 6:50'de hayatını kaybetmiştir. Ankara Savcılığı ölüm sebebinin belirlenmesi amacıyla otopsi yapılmasını istemiştir. Ayrıca ek otopsi yapılmasını da emretmiştir.

Aynı gün, Ankara Savcılığı defin izni vermiştir. Savcılık açıklamasında, Engin'in solunum yetmezliği ve dolaşım bozukluğundan hayatını kaybettiği belirtilmiştir.

Kimyasal analiz raporunda, ölenin organlarında yapılan otopsi sonucu herhangi bir uyuşturucu madde, uyku ilacı ya da alkol izine rastlanılmadığı belirtilmiştir.

Olaya ilişkin soruşturma kapsamında, Engin ile aynı cezaevinde tutuklu bulunan M.E, H.Y, S.K, dinlenilmişlerdir. Adı geçenler, Engin'in sağlık sorunlarının 1998 yılı başında başladığını, cezaevi revirine götürüldüğünde ağrı kesici ilaçlar verildiğini ifade etmişlerdir. Kasım 1999'da ağrıları daha da şiddetli hale geldiğini ve migren tanısı konulduğunu, Engin'in Ocak 1999 tarihinde kusma, dengede durma ve beslenme güçlüğü sorunları yaşadığını belirtmişlerdir.

23 Mart 1999'da aynı cezaevinde tutuklu olan Ç.A., Engin'in Aralık 1998'de başağrılarından şikayet ettiğini, titreme ve kusma gibi sorunlar yaşadığını ifade etmiştir. Ocak 1999'da sağlık durumu iyice bozulmuştur.

Belirtilmeyen bir tarihte, aynı cezaevinde tutuklu bulunan Muh. K., Ç.A.'nın sözlerini doğrulamıştır.

Çankırı Savcılığı 11 Mayıs 1999 tarihinde aynı cezaevinde tutuklu olan M.K.'yi dinlemiştir. M.K., Engin'in başlangıçta ayda bir çok defa kriz geçirdiğini, son dönemde ise krizlerin sayısının haftada üçe, dörde çıktığını belirtmiştir. Çankırı Hastanesi'ne sevk edildiğinde doktorlar migren tanısı koymuşlardır. Doktorlar üç tane ilaç yazmışlardır. Engin bunlardan iki tanesini düzenli olarak, üçüncüsünü ise yalnızca başağrısı olduğunda kullanmaktadır. Bu ilaçlar başağrılarına karşı etkisiz olduğundan, diğer tutuklular ona bazı tıbbi ürünler enjekte etmişlerdir.

11 ve 25 Mayıs 1999 tarihlerinde Çankırı Savcılığı, aynı cezaevinde tutuklu bulunan, M.E., Mu.K. ve A.N.G.'yi dinlemiştir. Adı geçen tutuklular M.K.'nin ifadelerini teyit etmişlerdir.

Çankırı Savcılığı, 25 Mayıs 1999 tarihinde, aynı cezaevinde tutuklu bulunan S.K. ve Şa.K.'yı dinlemiştir. Şahıslar, Engin'in kriz şeklinde ortaya çıkan bazı ağrılar çektiğini; son dönemde iyice sıklaşan bu krizler esnasında Engin'in şuurunu kaybettiğini belirtmişlerdir.

Ölenin kardeşleri Ergün Huyulu ve Şahnigar Huyulu polis tarafından dinlenilmişlerdir. Polise ifade vermek istemediklerini ancak Ankara Savcılığına ifade vermek istediklerini beyan etmişlerdir.

Ankara Savcılığı tarafından talep edilen ek otopsi raporu ölüm nedenini ortaya koymuştur.

22 Ekim 1999'da Çankırı Savcılığı'na bilgi veren cezaevi müdürü , şehir dışına hasta sevkinin tutukluların sağlık durumuna (genel hak olsun ya da olmasın) ve güvenlik koşullarına bağlı olarak kimi zaman normal araçla kimi zaman da ambulansla yapıldığını ifade etmiştir.

Belirtilmeyen bir tarihte, başvuranın diğer oğlu Ergün Huyulu, Engin'in ölümünden sorumlu tuttuğu kişiler hakkında şikayette bulunmuştur.

Çankırı Devlet Hastanesi aleyhindeki şikayet

Başvuran, 9 Nisan 1999 tarihinde, Çankırı Cezaevi personeli, olaylar esnasında görevli jandarmalar ve Çankırı Hastanesi doktorları aleyhinde şikayette bulunmuştur.

11 Şubat 1999 tarihinde Çankırı Savcılığı, hastanenin acil servisinde görevli doktorlardan Soner Işık'ı dinlemiştir. Doktor, 5 Şubat 1999 saat 23 55 sularında acil servise getirilen Engin'i muayene ettiğini ve ilgilinin yorgun olduğunu açıklamıştır. Kendisine bir serum bağlayarak, ağrı kesici, antibiyotik ve vitamin ilaçları vermiştir. Daha sonra Engin'in durumunun ağırlaştığını bildirmek için kendisini aradıklarında, doktor, beyin tümörünün sözkonusu olabileceğini düşünerek Ankara Hastanesi'ne sevkini emretmiştir. Muayene esnasında Engin Huyulu'nun konuşabilecek durumda olmadığını belirtmiştir. Cezaevi tarafından düzenlenen sağlık fişinde tutuklunun migren rahatsızlığı olduğu belirtiliyordu. Yapılan analizler sonucunda Engin'de bir enfeksiyonun varlığına rastlanmış ve bu hususta doktor gerekeni yerine getirmiştir.

7 Nisan 1999 tarihinde savcılık, nöroloji doktoru Cüneyt Uzunlar'ı dinlemiştir. Doktor, 27 Ocak 1999 tarihinde Engin'i muayenesi sonucunda migren teşhisi koyduğunu ve bazı ilaçlar yazdığını beyan etmiştir. 5 Eylül 1998 tarihinde, ilgilinin sol başparmağında ankiloza rastlanmıştır.

18 Ağustos 2000 tarihinde Çankırı Cumhuriyet Savcısı iki doktor aleyhinde dikkatsizlik ve ihmal sonucu ölüme sebebiyet vermekten ceza davası açmıştır.

Çankırı Ceza Mahkemesi 4616 sayılı kanununun 1§4. maddesi uyarınca mahkeme kararı ertelenmiştir.

Çankırı Cezaevi personeli hakkındaki şikayet

Çankırı Savcılığı 15 Şubat 1999 tarihinde cezaevi doktoru Selim Engez'i dinlemiştir. Doktor, 25 Ocak 1999 tarihinde Engin'in başağrısı şikayetiyle geldiğini ve ona ağrı kesici ilaçlar verdiğini ifade etmiştir. İki gün sonra Engin yeniden gelmiştir. Geldiğinde son derece yorgun ve başının aşırı şekilde ağrıdığından şikayet etmektedir. Doktor onu Çankırı Hastanesi'ne sevk etmiş ve Çankırı Hastanesi'nde migren teşhisi konulmuştur.

15 Şubat 1999 tarihinde savcılık cezaevinde hasta bakıcılığı yapan Hüseyin Kaş'ı dinlemiştir. Hasta bakıcı ifadesinde, 6 Şubat 1999 saat 3:30 sularında cezaevi müdürünün Ankara'ya tutuklu sevkine eşlik etmesi için kendisini aradığını ifade etmiştir.

Savcılık, 9 Nisan 1999 tarihinde, olayların gerçekleştiği sırada nöbetçi müdür olan Hürrem Gümüş'ü dinlemiştir. Engin'in Çankırı Hastanesi'ne götürüldüğünü, nöbeti devraldığında öğrendiğini belirtmiştir. Saat ikiye doğru Engin hücrelerine götürülmüş; saat 3:45 sularında ise Ankara'ya sevkini emretmiştir.

Savcılık, 9 Nisan 1999 tarihinde cezaevi müdür yardımcısı Nevzat Koroman'ı dinlemiştir. 5 Şubat tarihinde, 16-24 saatleri arasında nöbetçi olduğunu ve saat 23'te Engin'i hastaneye naklettiğini ifade etmiştir.

Savcılık, 19 Ekim 1999 tarihinde Çankırı E Tipi Cezaevi Müdürü Ali Rıza Yıldırım'ı dinlemiştir. 6 Şubat 1999 tarihinde Engin'in Çankırı Devlet hastanesi'ne kaldırıldığını, ardından yeniden cezaevine getirildiğini ve en sonunda Ankara'ya sevk edildiğini beyan etmiştir.

Savcılık, 19 Kasım 1999 tarihinde, Ali Rıza Yıldırım, Nevzat Koroman, Hürrem Gümüş, Hüseyin Taş, Selim Engez, Hasan Demir ve Mehmet Ali Kadan hakkında takipsizlik kararı vermiştir.

Savcı, 19 Kasım 1999 tarihinde, cezaevi müdürü yardımcısı Hürrem Gümüş aleyhinde kamu davası açmıştır.

13 Ocak 2000 tarihinde Ağır Ceza Mahkemesi, 19 Kasım 1999 tarihli takipsizlik kararını bozarak, Ali Rıza Yıldırım, Hürrem Gümüş, Hüseyin Taş ve Selim Engez hakkındaki dosyaları Çankırı Ceza Mahkemesi'ne yeniden göndermiştir.

Çankırı Ceza mahkemesi 27 Ocak 2000 tarihinde, Engin'i 27 Ocak 1999 tarihinde muayene ettiğini beyan eden Çankırı Devlet Hastanesi doktorlarından Cüneyt Uzunlar'ı dinlemiştir. Doktor, ilgilinin migren rahatsızlığı bulunduğunu ve bu rahatsızlığı için bir ilaç tedavisi yazdığını belirtmiştir.

Ceza mahkemesi 2 Şubat 2000 tarihinde Ali Rıza Yıldırım'ı dinlemiştir. Yıldırım, olay günü Engin'in Ankara Devlet Hastanesi'ne sevkini zırhlı bir araçla yapılmasına, ambulansın iyi durumda olmaması nedeniyle emrettiğini belirtmiştir.

Başvuran, ceza mahkemesinin istinabesi yoluyla, 7 Nisan 2000 tarihinde Ankara Ceza Mahkemesi tarafından dinlenilmiştir. Başvuran oğlunun bir yıldan beridir hasta olduğunu belirterek, Engin'in Ankara Devlet Hastanesi'ne sevk edilmesi ve orada tedavi edilmesi için cezaevi yönetimine başvuruda bulunduğunu ifade etmiştir. Oğlu, Ankara Hastanesi'ne bir

ambulans yerine zırhlı bir araçla sevk edilmiştir. Oğlunun, sevkinin zamanında yapılmaması sebebiyle hayatını kaybettiğini iddia etmiştir.

Çankırı Ceza Mahkemesi, 4616 sayılı kanunun 1 § 4. maddesi uyarınca karar uyarınca verilen mahkumiyet ertelenmiştir.

HUKUK AÇISINDAN

AİHS'NİN 2. MADDESİNİN İHLALİ İDDASI HAKKINDA

AİHS'nin 2. maddesine atıfta bulunan başvuran, oğlunun ölümüne ulusal makamların eylemsizliğinin yol açtığını iddia etmektedir.

Hükümet, Engin'in daha hastalığının ilk belirtileri ortaya çıkar çıkmaz doktorlar tarafından durumunun takibe alındığını ifade etmektedir.Çeşitli test ve analizler yapılmıştır.İlgili, sağlık durumunun gerekli kıldığı her seferinde hastaneye sevk edilmiş, son olarak da 5 Şubat 1999 tarihinde Ankara hastanesi'ne nakli yapılmıştır. Engin ile aynı cezaevinde kalan tutukluların verdiği ifadelerle göre, her talep edişinde hastaneye sevk edilmiş ve ne doktor ne de cezaevi sorumluları hastaneye sevkine karşı çıkmamıştır. Yalnızca bir defasında, jandarmalarla yaşanan idari bir sorun nedeniyle hastaneye götürülemediği. Engin'in ölümünden yetkili makamlar sorumlu tutulamaz; zira Engin, beyin kanamasından değil akciğer iltihaplanmasına bağlı solunum yetmezliği ve dolaşım bozukluğu nedeniyle hayatını kaybetmiştir. Çankırı Savcılığı doktorlar ve cezaevi sorumluları aleyhinde bir ceza davası açmıştır.

Hükümet'in savına itiraz eden başvuran, iddialarını yinelemektedir.

1. Yaşamın korunması temel yükümlülüğü hakkında

AİHM, AİHS'nin 2 § 1.maddesinin Devlet'i yalnızca ölüme, keyfi ve kurlsız bir biçimde yol açmaktan imtina etmeye zorlamakla kalmayıp, kendi hukukuna bağlı kişilerin yaşamlarını korumaya yönelik önlemler almaya da icbar ettiğini anımsatır(*Tais – Fransa*, no:39922/03, § 96, 1 Haziran 2006 tarihli karar, *Keenan – Birleşik Krallık*, no: 27229/95, § 89 ve *L.C.B – Birleşik Krallık*, 9 Haziran 1998 tarihli karar)

Tutuklu şahısların yaşamını koruma zorunluluğu aynı zamanda tıbbi tedavilerine özen gösterilmesini ve aynı şekilde hayatlarının sona ermesini engellemeyi de içerir(adıgeçen, *Tais*, § 98, *Anguelova – Bulgaristan*, no: 38361/97, § 130 ve *mutatis mutandis, Hurtado – İsviçre*, 28 Ocak 1994 tarihli karar). Uygun tıbbi tedavi eksikliği AİHS' ye aykırı bir uygulama teşkil edebilir (bkz. *mutatis mutandis, İlhan – Türkiye*, no: 22277/93, § 87)

Hükümet'e göre, Engin ilk hastalık belirtilerinden itibaren doktorların gözetimine alınmış ve kendisine tıbbi tahlil ve tetkikler uygulanmıştır.

Hükümet'in argümanlarını değerlendirmek amacıyla AİHM, yetkili ulusal mercilerin gözünden kaçmaması ya da kaçmamış olması gereken, ilgilinin bedensel sağlık durumunun müşahade altına alınması amacıyla cezaevi ya da hastane makamlarınca alınmış tedbirleri inceleyecektir.

Mevcut durumda AİHM, dava dosyasından anlaşıldığı üzere, Engin'in 1998 yılı Mart ayından

itibaren şiddetli başağrılarından muzdarip olduğunu gözlemlemektedir. İlgiliye cezaevi doktoru tarafından migren tanısı konulmuştur. Engin'in sağlık durumu yılın sonunda kötüleşmeye başlamış ve 1999 yılı Ocak ayında iyice bozulmuştur. Bunun yanında, 1998 yılından itibaren ilgili, artık beslenememeye, okuyamamaya, elleriyle herhangi bir iş ve spor yapamamaya, ayrıca, düzenli yürüyüşlere de çıkamamaya başlamıştır. Şubat 1999 tarihinden itibaren diğer tutukluların yardımı olmadan yatağından çıkamaz, şiddetli baş ağrıları yüzünden ayakta duramaz ve kendi başına yürüyemez hale gelmiştir. Aynı cezaevinde bulunan diğer tutukluların ifadelerine göre Engin, şiddetli ağrılar çekmekte ve istifra etmektedir. Denge sorunları vardır ve beslenme güçlüğü çekmektedir. Ayrıca kriz geçirdiği anlarda bilincini kaybetmektedir. Öte yandan, diğer tutuklular Engin'e bazı tıbbi ürünler içeren iğneler yapmak zorunda kalmışlar ve Çankırı Devlet Hastanesi'ne kaldırıldığında doktorlar Engin'e migren tanısı koymuş ve ağrı kesici ilaçlar yazmışlardır.

Engin Huylu'nun durumu günden güne kötüleşmiş ve 5 şubat 1999 saat 23 sularında acilen Çankırı Hastanesi'ne kaldırılmıştır. 6 Şubat günü saat 2:40'ta Doktor Soner Işık ilgilinin beyinde tümör olabileceği düşüncesiyle Ankara Devlet Hastanesi Nöroloji Bölümü'ne sevkini istemiştir. İlgilinin sağlık durumunun ciddiyetine rağmen cezaevi müdürü ilgilinin Ankara Devlet Hastanesi'ne sevk edilmesi emrini ancak saat 4'te vermiştir.

AİHM, bu nedenle, başvuranın oğlunun sağlık sorunlarının cezaevi ve hastane makamlarınca bilinmemesinin mümkün olmadığı tespitinde bulunmaktadır. Bu bakımdan AİHM, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından benimsenen, cezaevi ortamında tıbbi tedavilerin organizasyonuna ve etik yönlerine ilişkin tavsiye kararında, özel tedaviye ihtiyaç duyan hasta tutukluların tedavilerinin cezaevinde yapılamaması durumunda uzmanlaşmış kurumlara ya da devlet hastanelerine sevklerinin öngörüldüğünü ayrıca tespit etmektedir. Lüzumu halinde, bir sağlık personeli ya da bir hastabakıcının, hastaneye sevki sırasında hastaya eşlik etmesi de öngörülmektedir.

Mevcut davada ilgili, Çankırı Devlet Hastanesi'ne sevk edilmiş; ancak orada, sağlık durumunun bozuk olmasına rağmen herhangi bir doktora muayene olma imkanı bulamamıştır. Ayrıca, uzman doktorlarca ayrıntılı bir muayeneden geçirilmemiş olması ve tedavi eksikliğinin diğer tutuklularca giderilmek zorunda kalınmış olması, Engin'in sağlık durumunun tatmin edici bir biçimde takip edilmediğini göstermektedir.

AİHM, uygulanmış tedavilerin ağrı kesicilerle sınırlı kaldığını, durumunun hızla kötüleşmesine rağmen Engin'in ayrıntılı hiçbir tahlil ya da tetkike tabi tutulmadığını gözlemlemektedir. Engin'in sağlık durumunun giderek bozulması, cezaevi ve hastane yetkililerini uyarıcı bir etken olmalıydı. Öte taraftan, jandarmaların dahlinin bulunduğu bir hadise sonrasında doktorun ilgiliyi muayene etmemesini de kaydetmek gerekmektedir. Engin'in trajik ölümünden çok daha önceleri ortaya çıkan alarm sinyalleri ve sağlık durumunun bozulması karşısında, hastalığa teşhis konulduktan sonra uygun bir tedavinin uygulanması veya ilgilide görülen kusma ve bilinç kaybı gibi belirtilerin daha uzman kişilerin yardımından faydalanılarak önlenmesi amacıyla Ankara'daki gibi yeterli tıbbi imkanlara sahip bir hastaneye ve uzman doktorlara sevk edilmesi gerekiyordu. Böylelikle, Engin'in Ankara Hastanesi'ne sevki, sözgelimi 27 ocak 1999 tarihinde Engin bu amaçla bir talepte bulunduğu anda gerçekleştirilebilirdi. Ancak bu talep sonuçsuz kalmıştı.

Başvuran, oğlunun bir ambulansla değil, zırhlı bir araçla Ankara Hastanesi'ne sevk edildiğini eklemektedir. Buna karşın AİHM, bu durumun Engin'in ölümüne neden olan bir etken olup olmadığı hususunda varsayımda bulunmaksızın; bunun cezaevi veya hastane yetkililerince

ilgilinin sağlık durumuna karşı takınılan tavrı ortaya koyan bir olgu olduğu tespitinde bulunmaktadır.

Cezaevi makamlarının, tutuklulara tıbbi tedavi imkanı sağlama sorumluluğu dikkate alındığında, AİHM, sözkonusu makamların Engin'in sağlık durumu karşısında gereken özeni göstermediklerini ve hastalığına teşhis koyarak uygun bir tedavi uygulanmasını sağlayacak tedbirleri almadıkları kanaatinde dir.

AİHM böylelikle, ulusal makamların, başvuranın oğlunun sağlık durumunun etkili bir biçimde takip edilmediği görüşüne sahip olmaktadır (bkz. *mutatis mutandis*, *Tais – Fransa*, § 103). AİHM, cezaevi ve hastane yetkililerinin Engin Huylu'nun sağlık durumuyla ilgilenme biçimlerinin AİHS'nin 2. maddesi uyarınca üzerlerine düşen pozitif yükümlölük ilkesine aykırı olduğu sonucuna varmıştır.

Bu nedenlerle, AİHS'nin 2. maddesi esası yönünden ihlal edilmiştir.

Etkili soruşturma yürütme usul yükümlölüğü

Hükümet, iki doktor hakkında ceza soruşturması açıldığını ifade etmektedir. Ölenle aynı cezaevinde bulunan tutuklular, ölenin yakınları, cezaevi personeli ve öleni hastaneye nakleden jandarmalar ve doktorların ifadelerinin alındığını belirtmiştir. Tutuklular Ş.K ve A.N.G.'nin ifadelerine olay anında hücrelerinde bulunmamaları nedeniyle başvurulamadığı belirtilmiştir. Hükümet iddia edilen olaylarda güvenlik güçlerinin dahlinin bulunmadığını ve ceza soruşturmasının özenle yürütölüğünü ileri sürmektedir.

Başvuran, Çankırı Savcılığı tarafından açılan soruşturmanın etkinliğini tartışma konusu etmektedir. Zira, Çankırı Hastanesi ve Çankırı Cezaevi'ne karşı açılan cezai soruşturmalar 4616 sayılı yasa temelinde bir ertelemeye uğramıştır.

AİHS'nin 2. maddesinde yer alan anlamıyla yaşamın korunması için gerekli tüm önlemleri alma pozitif yükümlölüğu, her şeyden önce Devletler'in etkin tedbirler olarak, yaşam hakkının tehlikeye atılmasına karşı caydırıcı bir yasal ve idari çerçeve tesis etmesini içerir (bkz. *mutatis mutandis*, sözgelimi, *Öneryıldız – Türkiye*, no:48939/99, § 89)

2. maddeden doğan yükümlölükler bununla sınırlı kalmaz. Sözkonusu düzenleme, devletin sorumlu tutulmasının gerekebileceği, insan ölümünün meydana geldiği durumlarda, devletin sahip olduğu tüm imkanlarla - adli veya başka türden- uygun bir tepki vererek yaşamın korunması amacıyla ihdas edilmiş yasal ve idari çerçevenin yürürlüğe koyulması ve gerekli hallerde sözkonusu hukuk ihlalinin önlenmesi ve cezalandırılması ödevini yerine getirmeyi de kapsar.

AİHM bu noktada, şayet yaşama hakkına veya bedensel bütünlüğe saldırı kasti değilse, 'etkin bir adli sistem' tesis etme pozitif yükümlölüğünün, her durumda zorunlu olarak cezai takibatı gerektirmeyip, medeni ve idari hukuk yolları ve hatta disiplin yolu ilgililer için açık ise sözkonusu yükümlölüğün yerine getirilmiş sayılabilebileceğini daha önce dile getirmişti (bkz., *Öneryıldız*, adıgeçen §§ 91 ve 92).

Bu bakımdan AİHM, cezai yolun hem başvuran hem de yetkili savcılık tarafından kullanıldığını derhal tespit etmektedir. AİHM, savcılık tarafından belli sayıda soruşturma yapıldığını kaydetmektedir. Bu amaçla Çankırı Savcılığı, Engin'in ölümünden sonra, Engin

ile aynı cezaevinde kalmış olan tutukluların ifadelerine başvurmuş, kimyasal analiz yapılmasını ve bir ek otopsi raporu hazırlanmasını talep etmiştir. Başvuranın şikayetini müteakiben cezaevi personeli, Çankırı Devlet Hastanesi doktorları ve olaylar sırasında görevli jandarmalar hakkında bir ceza soruşturması açılmıştır. Savcılık, bu ceza soruşturması sonucunda derlenen unsurları dikkate alarak, doktorlar aleyhinde ihmal ve dikkatsizlik sonucu ölüme sebebiyet vermekten bir ceza davası açmıştır. Ayrıca savcılık, cezaevi personeli beş kişi aleyhinde Çankırı Ceza Mahkemesi'nde başka bir dava açmıştır.

AİHM, 4616 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi sebebiyle ulusal makamların hangi kişilerin ne kadar sorumluluğu olduğunu belirlemelerini sağlayacak bu iki ceza davası sonuca ulaşamamıştır. Oysa, bu iki ceza davasında ulusal mahkemeler esasa dair çekişmeli yargılamaya başvurmuş olsalardı, başvuranın oğlunun ölümüne yol açacak türden eksiklik ve ihmallerin yapılmış olup olmadığını belirleyebilirlerdi. AİHM, 4616 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinin akabinde ceza mahkemesinin karar vermek için beş yıllık süreyle iki davayı da ertelemiş olmasını üzüntüyle karşılamaktadır. AİHM, taraflarca sunulan unsurları gözönünde bulundurarak, 4616 sayılı kanunun uygulamasından kaynaklanan bu erteleme, haklarında takibat yapılan kişilere bahşedilmiş bir nev'i yasal dokunulmazlık haline geldiğini tespit etmektedir. Özetle, ceza soruşturması yararını yitirmiştir. Zira, savcılık ve başvuran tarafından açılan ceza davası, *de facto* her türlü etkinlikten yoksun bir başvuru haline geldiğinden amacı ortadan kalkmıştır (*Abdilsamet Yaman – Türkiye* no: 32446/96, § 55, 2 Kasım 2004).

Sonuç olarak AİHM, yetkili mercilerin, başvuranın oğlunun ölümü hakkında etkin bir soruşturma yapmadıkları sonucuna varmıştır.

Bu nedenle, AİHS' nin 2. maddesinin usul yükümlülüğü ihlal edilmiştir.

Tazminat

Başvuran maddi tazminat olarak 10.703 Euro talep etmektedir. Bu tutar, başvuranın öldüğünde 23 yaşında olan oğlunun, ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak için çalışması durumunda asgari ücret temel alınarak elde edebileceği miktarı ifade etmektedir. Bu tutarın 288 Euro'luk kısmı cenaze masrafları için talep edilmektedir.

Başvuran bunun dışında 288.350 Euro manevi tazminat talep etmektedir.

Hükümet, bu taleplere hiçbir kanıtlarla desteklenmedikleri gerekçesiyle itiraz etmektedir.

AİHM'nin içtihatlarına göre, bir başvuran tarafından iddia edilen zararlar AİHS'nin ihlali arasında açık bir illiyet bağı olmalıdır. Böylece, gelir kaybına bağlı olarak tazminat tahsis edilebilir (bkz., diğerleri arasında, *Barberà, Messgué ve Jabardo – İspanya* (50. madde), 13 Haziran 1994 tarihli karar, §§16-20). Yine de, mevcut davada, AİHM, Engin Huylu'nun başvuranın ailesinin tek maddi desteği olmadığını tespit etmektedir. Bu nedenle, maddi tazminat talebinin tamamını reddetmektedir.

Bununla birlikte AİHM, tespit edilen ihlalleri gözönünde bulundurarak, Engin Huylu'nun yaşamış olması muhtemel acı ve ızdırabın haricinde, ilgilinin babası olan başvuranın da aynı şekilde oğlunun ölümüne neden olan koşulları öğrendiğinde ve etkin bir soruşturma yapılmasının imkansızlığını farkettiğinde, sıkıntı ve çaresizlik yaşamış olabileceğini takdir etmektedir. Bu şartlarda ve hakkaniyete uygun olarak, AİHM, başvurana, 15 000 Euro manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

Masraf ve harcamalar

Başvuran, AİHM ve ulusal mahkemeler önünde yaptığı masraf ve harcamalar için 11.564 Euro talep etmektedir. Bu tutar şu şekilde hesaplanmıştır: Avukat ücreti için 248 Euro, Çankırı Ceza Mahkemesi önünde yapılan masraflar için 7.808 Euro, Çankırı'ya yapılan seyahatler için 136 Euro, fotokopi masrafları için 29 Euro, posta masrafları için 27 Euro ve başvurunun AİHM'ye başvuru yapılması için yapılan masraf için 3 316 Euro. Ancak başvuran bu iddialarını belgelendirememiştir.

Başvuranın avukatının gösterdiği özeni gözönünde bulunduran AİHM, elinde bulunan unsurlar temelinde hakkaniyete uygun olarak başvurana 5.000 Euro ödenmesine karar vermiştir.

Gecikme faizi

Gecikme faizi olarak, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına üç puan eklenecektir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, AİHM

1. Altıya karşı bir oyla, başvuranın oğlunun ölümüne ilişkin olarak, AİHS' nin 2. maddesinin esası bakımından *ihlal edildiğine*;

2. Altıya karşı bir oyla, Savunmacı Devlet'in etkin bir soruşturma yürütmesine ilişkin olarak, AİHS'nin 2. maddesinin usulü bakımından *ihlal edildiğine*;

3. Altıya karşı bir oyla,

a) AİHS'nin 44 § 2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, döviz kuru üzerinden Y.T.L.'ye çevrilmek üzere Savunmacı Hükümet tarafından başvurana,

- i. maddi tazminat olarak 15.000 Euro (on beş bin) *ödenmesine*;
- ii. masraf ve harcamalar için 5.000 Euro (beş bin) *ödenmesine*;
- iii. bu miktarın yansıtılabilecek her türlü vergiden *muaf tutulmasına*;

b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapılmasına kadar Hükümet tarafından, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda faiz *uygulanmasına*;

Adil tazmine ilişkin diğer taleplerin oybirliğiyle *reddine*;

karar vermiştir.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3. maddesine uygun olarak 16 Kasım 2006 tarihinde yazıyla bildirilmiştir.

YARGIÇ KOVLER'İN MUTABIK GÖRÜŞÜ

Uzun tereddütlerden sonra, AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edildiği yönündeki çoğunluk görüşüne katılma kararı aldım. Kanaatimce, ölümünden önceki günlerde başvuranın oğluna gösterilen ilgi düzeyine ilişkin sorular daha ziyade AİHS'nin 3. maddesi yönünden incelenmeliydi (*Keenan – Birleşik Krallık*, no: 27229/05, § 101). *Keenan* davasında (bir akıl hastalığından muzdarip bir tutuklunun intiharına ilişkin), AİHM, “Mark Keenan’ın etkili bir biçimde müşahade altına alınmamış olması ve sağlık durumu ve tedavisi hakkında psikiyatri uzmanlarına başvurulmamış olması, intihara eğilimli olduğu bilinen bir akıl hastasına uygulanan tıbbi tedavilerde ciddi eksiklikler teşkil etmektedir.” (§ 116) şeklinde bir sonuca varmıştır.

Buna karşın, bir doğum uzmanı hakkında yapılan takibatın sözkonusu olduğu *Calvelli ve Ciglio – İtalya* kararında Büyük Daire, 2. maddenin “Devleti yalnızca kasten ölüme sebebiyet vermekten imtina etmeye değil aynı zamanda yargısına tabi kişilerin hayatının korunması için gerekli önlemleri almaya” da (*L.C.B. – Birleşik Krallık*, 9 haziran 1998 tarihli karar, § 36) icbar ettiği ilkesinden yola çıkarak “ 2. maddenin uygulanabilir olduğu ve(...) ihlal edilmediği” sonucuna varmıştır.

Bu sebeple, mevcut davada iki yaklaşım rekabet halindeydi. Dava koşulları ışığında, bu olay başvuranın oğlunun ölümünde yetkililerin doğrudan sorumluluğu sorusunu gündeme getiriyordu. Savunmacı Devlet’in ölüme yol açmak kastıyla hareket ettiğine dair hiçbir delil bulunmamaktadır. Benzer bir dava olan *H.Y ve Hü.Y – Türkiye* davasında (no: 40262/98,6 Ekim 2005), adli tıp raporuna istinaden AİHM, “ bu türden bir sonucun hiç kuşkusuz meşru şüphelere dayanan fakat elle tutulur kanıtlarla desteklenmeyen bir varsayımdan kaynaklanacağı” (§ 114) gerekçesiyle ihlal tespitinden vazgeçmişti. Bu kararın sonucu “ yetkili makamların ilgiliye zamanında tıbbi tedavi imkanı sağlamadıkları olgusuna gelince” (kararın hüküm fıkrası) ifadesiyle, AİHM'nin 2. maddenin ihlaline hükmettiği *Anguelova – Bulgaristan* kararıyla tam bir muhalefet içindedir. Sonuç olarak AİHM, *Tais – Fransa* kararında nezarete alınmış bir tutuklunun ölümüne ilişkin “polislerin, ilgilinin bedensel ve ruhsal rahatsızlığına karşı kayıtsızlıkları ve etkin bir tıbbi gözetimin veya polis gözetiminin yokluğu Devlet’in gözlem altındaki kişilerin yaşamının korunması yükümlülüğüne aykırılık teşkil ettiği” (§ 103) hükmüne varmıştır. İşte bu son karar benim AİHS'nin 3. maddesinden ziyade 2. maddesinin ihlal edildiği yönündeki kararında kesin olarak etkili olmuştur.

Usule yönünden bir gözlem: 12 Nisan 2000 tarihinde Çankırı Valisi doğru bir teşhis koymadıkları ve ilave tetkikler yapmadan veya başka çarelere başvurmadan yalnızca reçete yazarak, dikkatsizlik sonucu ölüme sebebiyet verdikleri gerekçesiyle, doktorlar aleyhinde ceza davası açılmasına izin vermiştir. 18 Ağustos 2000 tarihinde Ceza Kanunu'nun 455 § 1. maddesi temelinde bir iddianame sunan Çankırı Cumhuriyet Savcısı suçlanan iki doktor aleyhinde dikkatsizlik ve ihtimal sonucu ölüme sebebiyet vermekten ceza davası açmıştır. Oysa, 22 Şubat 2001 tarihinde, 22 Aralık 2000 tarihinde yürürlüğe giren 4616 sayılı kanunun şartlı salıvermeye, davaların ertelenmesine ve 23 Nisan 1999 tarihinden önce işlenmiş suçlara ilişkin bölümleri uyarınca, karar vermek için davanın beş yıl süreyle ertelenmesine karar verilmiştir.

Savcı tarafından, Engin Huylu'nun Ankara Devlet Hastanesi'ne sevkinin ambülans gibi uygun bir araçla yapılmasını emretmemekten ve dikkatsizlikten dolayı 6 Şubat 1999 tarihinde nöbetçi olan Çankırı Cezaevi Müdür Yardımcısı Hürrem Gümüş aleyhinde 19 Kasım 1999 tarihinde açılan kamu davası da aynı şekilde ertelemeye uğramıştır. Doktor Gümüş aleyhinde

açılan ceza davası Çankırı Cezaevi personeline karşı açılan ceza davasıyla birleştirilmiştir. Yine 4616 sayılı kanunun yürürlüğe girmesini müteakip, Çankırı Ceza Mahkemesi de aynı şekilde, karar vermek üzere davayı beş yıl süreyle ertelemiştir.

Bu bakımdan ve sözkonusu davalara ilişkin beş yıllık erteleme süresinin dolması dikkate alınarak, Hükümet'i cezaevi personeli ve iki doktor aleyhinde açılan ceza davasının seyrine ilişkin bilgi vermeye davet etmek daha ihtiyatlı bir yaklaşım olurdu. AİHM, tarafından bilhassa Rusya'ya karşı açılmış davalar sözkonusu olduğunda uygulanan olayların araştırma metodolojisi dikkate alındığında, daire Savunmacı Hükümet'ten Engin Huylu'nun sağlık dosyasını talep edebilirdi.

Tüm bunlar, kararın benimsenmesi esnasında, Savunmacı Devlet'in 2. maddede yer alan etkin bir soruşturma yürütme yükümlülüğü ilkesini usul yönünden ihlal edip etmediği noktasında vardığı sonuçları daha iyi temellendirmesine imkan verirdi. Elbette, soruşturmanın etkinliği konusunda kanıt sunmak görevi herşeyden önce Savunmacı Devlet'e aittir. Ancak AİHM, daha önce 2. veya 3. maddenin sözkonusu olduğu bir çok fırsatta Savunmacı Devletler'den soruşturmaların seyrine dair bilgi talep etmiştir.

YARGIÇ TÜRMEİN AYRIK GÖRÜŞÜ

2. maddenin esas ve usul yönlerinden ihlal edildiği yönündeki çoğunluk kararına katılamamaktan dolayı üzüntü duyuyorum.

Tutuklular sözkonusu olduğunda AİHM, gözlem altındaki kişilerin hassas olduğunun ve yetkili makamların onları korumakla görevli olduğunun altını çizmek fırsatını bulmuştur (*Keenan – Birleşik Krallık* no: 27229/95, § 91)

Öte taraftan, *Calvelli ve Ciglio – İtalya* davasında AİHM, “ yaşam hakkına veya bedensel bütünlüğe saldırı kasti değilse, 2. maddeden doğan etkin bir adli sistem tesis etme pozitif yükümlülüğü her durumda cezai türden bir yola başvurmayı gerekli kılmaz. Tıbbi ihmellere ilişkin özel bağlamda, sözgelimi sözkonusu hukuki sistem ilgililer için sivil mahkemeler önünde bir başvuru imkanı sunuyorsa ve ilgililere ceza mahkemeleri önünde tek başlarına yahut birlikte başvuruda bulunma imkanı veriyorsa, davaya konu olan doktorların sorumluluklarını ortaya koymak amacıyla ve icabında her türlü uygun sivil cezanın tatbik edilmesine ve tazminat ödenerek kararın yayımlanmasına imkan tanıyor ise benzer bir yükümlülük yerine getirilmiş sayılır ” şeklinde ifadede bulunmuştur. AİHM'nin bir çok kararında vurgu yaptığı bu ilke (sözgelimi *Vo – Fransa*, no: 53924/00, § 90) artık yerleşik bir içtihat teşkil etmektedir.

Oysa yukarıda belirtilen iki ilke birbiriyle uyumlu değildir. Bu yüzden, *Calvelli ve Ciglio* davasında dile getirilen ilke tutuklulara yönelik değildir. Bu ilke, sorunun tıbbi ve klinik yönünü ilgilendirir ve devlet denetimi altında olsunlar ya da olmasınlar tıbbi tetkik yapılan tüm kişilere uygulanır. Öte yandan devletin, denetimi altında bulunan hasta kişilere karşı uygun bir tedavi temin etme ve tıbbi tetkikten geçmelerini garanti etme pozitif yükümlülüğü vardır.

Mevcut davada, ölen Engin Huyulu 1998 yılından itibaren, tutuklu olduğu sırada, baş ağrılarından şikayet etmeye başlamıştır. Hiç kimse onun Çankırı Devlet Hastanesi'ne muayene için düzenli olarak gönderildiğine ve her defasında bir doktor tarafından muayene edildiğine itiraz etmemektedir. Kendisine ilaç verilmiştir. 5 Şubat 1999 tarihinde sağlık durumu bozulduğunda, ilk olarak Çankırı Hastanesi Acil Servisi'ne, daha sonra da Ankara Devlet Hastanesi Nöroloji Bölümü'ne sevk edilmiştir.

Böylece, ölenin şikayetlerinin türünü gözönüne alan yetkili makamlar kendilerinden makul olarak beklenebilecek her şeyi yapmışlardır.

Huyulu'nun Ankara'ya bir ambulansla değil de zırhlı bir araçla sevk edilmiş olması ölümünde herhangi bir rol oynamamıştır. Zira otopsi raporlarına göre akciğer iltihaplanmasına bağlı solunum ve dolaşım problemleri nedeniyle ölmüştür.

Başvuran, oğlunun ölümünün ulusal makamların kayıtsızlığından kaynaklandığını iddia etmektedir. Dava koşullarından anlaşıldığına göre, cezaevi makamları, ilgilinin hastaneye götürülmesi gerektiği her seferinde ödevlerini yerine getirmişlerdir. Hiçbir şekilde ölene uygun tedavi uygulanmasına engel olmamışlardır. Aksine, başvuranın oğlunun uygun bir tedaviden yararlanması için ellerinden gelen herşeyi yapmışlardır.

Öte taraftan, eğer başvuran doktorların ihmalinin oğlunun ölümünün asıl nedeni olduğunu

düşünüyor idiyse hastane yönetimine karşı adli bir dava açabilirdi. Bu türden bir başvuru, doktorların sorumluluğunu ortaya koyacağı gibi Türk İdari Hukuku uyarınca tazminat talep edebilme imkanına kavuşurdu. Bu yoldan amacına ulaşma şansı oldukça yüksekti. Ayrıca, başvuran sivil mahkemelerden tazminat talebinde bulunabilirdi. Başvuran, bu iki yoldan hiçbirisine başvurmamıştır. Savcılığın Çankırı Hastanesi doktorları aleyhinde ceza davası açmış olması ve bu davanın 4616 sayılı kanun uyarınca askıda kalmış olması idari ve sivil başvuru yollarının etkinliğine gölge düşürmemektedir. AİHM'nin Büyük Dairesi, 2. maddece öngörülen etkililik gerekliliğinin “ (...) adli sistem ilgililere ceza mahkemeleri önünde tek başlarına yahut birlikte bir başvuru imkanı tanıdığı takdirde,” yerine getirilebileceği görüşünü daha önce ifade etmiştir. Bu cümleden açıkça anlaşıldığı üzere ceza mahkemelerine başvurma imkanı olsun ya da olmasın, ihmal nedeniyle ölüm hallerinde asıl olan sivil mahkemelere başvuru imkanının bulunup bulunmadığıdır.

Calvelli ve Ciglio davasında yürütülen mantığın, çoğunluk tarafından mevcut davada uygulanamaz olduğunu meşru kılacak hiçbir gerekçe gösterilmeden görmezden geldiğini tespit etmek ilgi çekicidir.

Bu nedenlerle, 2. madde kanaatimce ihlal edilmemiştir.